

Nr 105.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående stenavverkning å kronoholmen Trinnässlan i Kville socken inom Göteborgs och Bohus län; given Stockholms slott den 6 februari 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva, att upplåtelse av rätt till stenavverkning å kronoholmen Trinnässlan i Kville socken inom Göteborgs och Bohus län, må efter Kungl. Maj:ts beprövande äga rum.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 februari
1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **EDÉN**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **HELLNER**,
Statsråden: **PETRÉN**,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre **PALMSTIERNA**,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anförde:

För att i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 24 oktober 1919 underställas riksdagens prövning får jag härefter för Kungl. Maj:t ånyo anmäla den av Kungl. Maj:t senast vid sistnämnda tillfälle prövade frågan om upplåtelse av rätt till viss stenavverkning å kronoholmen Trinnässlan i Kville socken inom Göteborgs och Bohus län; och torde jag därvid få till en början lämna en redogörelse för vad i ärendet hittills förekommit.

I en till kammarkollegium ställd, till landsfiskalen i Kville distrikt ingiven ansökning den 22 september 1918 anförde stenhuggeriföreståndaren O. F. Ericsson i Hamburgssund följande.

Under den genom världskriget orsakade arbetsnedläggelsen vid stenhuggerierna hade ett stort antal personer, som haft sin goda bärg-

ning inom nämnda industri, blivit arbetslösa, och dessvärre syntes det tvivelaktigt om och när stenhuggerierna åter kunde upptagas. En del av dessa arbetslösa hade sökt sin utkomst i Norge, andra vid anordnade nödhjälpsarbeten, men det finnes ett ej ringa antal — och bland dem sökanden — som av olika anledningar, icke kunnat anlita vare sig den ena eller andra av dessa utvägar. Emellertid finnes ännu möjlighet att driva tillverkning av gatssten för export på Danmark, åtminstone i mindre skala; och om sökanden ägde tillgång till berg, skulle han kunna bereda arbete icke endast åt sig utan även åt ett tiotal andra arbetare. Kronan ägde i Bohusläns skärgård ett antal holmar, varå bergtillgång finnes och vilka låge obrukade. En sådan holme vore »Trinnässlan» vid Gåsö i Kville socken. Denna holme vore enligt kammarkollegii kungörelse den 25 april 1845 upplåten till begagnande av varje svensk undersåte. Av sökanden förut gjord ansökan om rätt att där idka stenhuggerirörelse hade av kollegium avslagits. På grund av det nödläge, som genom krigets varaktighet uppkommit, ansåge sökanden sig dock ännu en gång kunna framställa anhållan om tillstånd att få bearbeta den på omförmälda holme förekommande granittillgång; och åberopade sökanden ett av ett trettiotal omkring Hamburgssund boende fiskare och lotsar med flera, som noga kände till fisket och förhållandena på och omkring Trinnässlan, undertecknat intyg därom, att det ifrågasatta stenhuggeriet icke komme att verka inskränkning i fisket. Skulle emellertid beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen för erhållande av det begärda tillståndet tilläventyrs vara erforderligt, anhölle sökanden, att kollegium ville påkalla sådant. Därest begärt tillstånd komme att lämnas sökanden, vore han villig erlægga avgift för stenavverkningen i den ordning, som tillämpades i fråga om berg å kronans domäner; och anhölle sökanden tillika, att tillståndet komme att innefatta rätt att å holmen uppföra för driften erforderliga bostads- och andra hus samt bryggor.

Med skrivelse den 22 september 1918 överlämnade nyssnämnda landsfiskal till länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län ansökningsen med bilagor och anförde därvid, bland annat, följande. Efter vad han inhämtat torde ingen skada för fisket vara att befara, därest stenhuggeriet komme att bedrivas på holmen, vilken i det närmaste saknade vegetation och aldrig blivit för något särskilt ändamål använd. Arbetsduglig granit förekomme på södra spetsen av holmen, under det att holmen i övrigt vore i sådant hänseende värdelös. I norra Bohusläns skärgård finnes ett stort antal kronholmar, som enligt kollegii förberörda kungörelse vore upplåtna till begagnande av varje svensk undersåte. På en stor del av dessa förekomme arbetsduglig granit. Det vore föga

ekonomiskt, att dessa härligheter läge ofruktbara, och det kunde med skäl ifrågasättas, om ej tiden vore inne att lösgöra dessa holmar från det band, som förenämnda disposition lade på deras utnyttjande.

Länsstyrelsen inhämtade i ärendet yttrande av fiskeriintendenten i Västra distriktet K. A. Andersson, som därvid tillstyrkte bifall till ansökningsen, dock endast med de villkor, att fisket vid Trinnässlan allt framgent såsom hittills förbleve fritt för varje svensk undersåte, och att sten ej finge på något sätt läggas ut i vattnet vid eller utanför holmens stränder, enär därigenom fisket kunde omöjliggöras eller försvåras. Skulle för stenhuggerirörelsen någon brygga vara behöfelig vid holmen, borde den ej få läggas på sådan plats, att den bleve fisket till hinder.

Med skrivelse den 12 november 1918 överlämnade länsstyrelsen till kammarkollegium handlingarna i ärendet anförande, bland annat följande. Med hänsyn till det synnerligen tryckta läge, vari stenindustrien för det dåvarande befunde sig, och den arbetslöshet, som länge varit rådande inom yrket, vore det enligt länsstyrelsens mening synnerligen önskvärdt, om det begärda tillståndet kunde medgivas. Länsstyrelsen ansåge sig så mycket hellre böra lämna sitt förord till framställningen, som några olägenheter för det allmänna icke kunde befaras uppkomma genom ett bifall till densamma. Tvärtom skulle därigenom staten tillföras inkomster. Vid upplåtande av stenavverkningsrätt å holmen borde emellertid tillbörlig uppmärksamhet fästas därpå, att fisket icke komme att lida någon skada genom stembrytningen, i vilket avseende de av fiskeriintendenten föreslagna bestämmelser torde böra lända till efter rättelse. Innan brygga i vattnet utanför holmen anlades, borde fiskerintendentens medgivande därtill inhämtas. Skulle kollegium likväl finna, att den disposition av holmen, som Kungl. Maj:t och rikets ständer enligt kungl. brevet den 10 mars och kollegii kungörelse den 26 april 1845 vidtagit, icke medgäve upplåtelse av ifrågavarande slag, funne länsstyrelsen sig böra hemställa, att kollegium måtte utverka ändring i sagda disposition i syfte att holmen kunde tagas i anspråk för det ändamål, som i ansökningsen avsåges. Därest det skulle befinnas, att någon längre tid skulle åtgå, innan tillstånd på detta sätt kunde lämnas, ansåge sig länsstyrelsen, enär det på grund av omständigheterna i ärendet vore av vikt att stenavverkningen snarast möjligt påbörjades, böra ifrågasätta, huruvida icke under tiden till dess den förändrade dispositionen av holmen eventuellt bleve beslutad, sökanden kunde beviljas tillstånd att föranstalta om förarbeten, som vore erforderliga för upptagandet av stenavverkning å holmen. I fråga om de villkor, under vilka tillståndet syntes böra lämnas, funne sig länsstyrelsen böra biträda

av landsfiskalen därutinnan upprättat förslag, med de tillägg i och för fiskets fredande, som ovan antytts.

Med skrivelse den 19 november 1918 har sedermera kammарkollegium till Kungl. Maj:ts prövning överlämnat handlingarna i ärendet samt därvid, sedan kollegium återgivit vad omförmälda handlingar innehöle, rörande karaktären av ifrågavarande holme anfört följande.

Kammарkollegium.

»I anledning av nådig framställning rörande försäljning till skatte av vissa i Göteborgs och Bohus läns skärgård belägna holmar biföll rikets år 1840 församlade ständer, att berörda holmar, 101 till antalet, finge genom offentlig auktion till den mestbjudande under skattemannarätt föryttras. I underdånig skrivelse den 7 november 1842 anmälde kollegium hos Kungl. Maj:t, att av dessa holmar 10 vore utarrenderade dels till den 14 mars 1846, dels till samma dag 1847, ävensom att vid verkställda auktioner den 29 och 30 juli 1842 till skatteförsäljning av de övriga 91 holmarna 5 icke kunnat tillrättafinnas, men å de övriga 86 holmarna köpeanbud blivit gjorda med tillsammans 2 rdr. 33 sk. 4 rst. i grundränta och 22 rdr. 4 sk. 4 rst. såsom skatteköpeskillning. Vid föredragning den 25 juli 1843 av berörda ärende jämte en av Kungl. Maj:ts befallningshavande gjord framställning om disposition av åtskilliga särskilda uppgivna holmar, vilka förut icke utgjort föremål för Kungl. Maj:ts och rikets ständers beslut, förklarade Kungl. Maj:t, att all fråga om avyttring av de till läget okända 5 holmarna komme att förfalla, och att skatteförsäljningen av de övriga 86 holmarna skulle tillsvidare uppskjutas; varjämte Kungl. Maj:t beträffande de senare ifrågaställda holmarna infödrat förnyat yttrande av kollegium, som till följd därav i underdånig skrivelse den 10 juni 1844 upplyst, att sistnämnda holmar, alla av obetydlig beskaffenhet, utgjorde ett antal av 20, varav 10 vore under arrende upplåtna emot årliga arrendeavgifter till ett sammanlagt belopp av 3 rdr. 33 sk. banko. Kungl. Maj:t hade slutligen vid prövningen av ärendet i dess helhet, funnit att, på sätt såväl kollegium som Kungl. Maj:ts befallningshavande anmärkt, ifrågavarande kronoholmars försäljning icke allenast kunde bliva särdeles skadlig, om ej helt och hållet förstörande för en mängd personer, vilka ensamt av fiske hade sin bergning, och således åstadkomma ett ont, vida övervägande den ringa inkomst, som genom de obetydliga grundränte- och köpeskillingsbeloppen kronan tillskyndades, vid vilket förhållande försäljningen ej heller syntes med statens värdighet överensstämmande, utan ock möjligen i en framtid medföra förlust för kronan, i den händelse att flera eller färre av holmarna komme att för kustförsvaret, lotsstaten eller tullverket behövas, och i sådant fall borde från den enskilda ägaren återköpas. På dessa grunder hade Kungl. Maj:t i avlåten nådig proposition till rikets då församlade ständer föreslagit, att samtliga omförmälda odisponerade kronoholmar skulle, i stället för att genom skatteförsäljning för alltid avhändas kronan, tills vidare upplåtas till fritt och allmänt begagnande utan någon avgift till kronan samt under iakttagande att sådant i jordeboken behöriigen anmärktes. Till svar härå hade rikets ständer i underdånig skrivelse den 15 februari 1845 anmält att, då enligt vad dämera vore upplyst och ådagalagt, den vid föregående riksdag av rikets ständer beslutade skatteförsäljning av ifrågavarande holmar och skär endast kunde för statsverket medföra en högst obetydlig inkomst, men en dylik åtgärd däremot otvivelaktigt komme att för ortens

medellösa fiskare i väsentlig mån försvåra idkandet av deras enda näringsfång, helst de blivande ägarna sannolikt ej torde åt andra medgiva rättighet till fiske invid holmarna eller till upplag av fiskredskap därstädes, vartill komme att, på sätt i den nådiga propositionen jämväl blivit antytt, samma holmar möjligen kunde i en framtid bliva för det allmänna erforderliga, rikets ständer bifallit, att samtliga i samma nådiga proposition omnämnda samt i kollegii utlåtanden den 7 november 1842 och den 10 juni 1844 specificerade odisponerade kronoholmar finge utan avgift till kronan tills vidare upplåtas, de utarrenderade vid arrendetidens slut och de övriga genast, till fritt och allmänt begagnande av varje svensk undersåte; och skulle behörig anteckning härom i jordeboken verkställas.

I kollegii ovannämnda jämlikt berörda nådiga brev utfärdade kungörelse den 25 april 1845 upptages nu ifrågavarande holmen Trinnässlan bland icke utarrenderade kronoholmar i Kville socken.»

Beträffande själva saken fann kammarkollegium, som inhämtat, att holmen i fråga icke för det dåvarande erfordrades för försvarets eller lotsverkets ändamål eller som plats för fiskehamnsanläggning, talande skäl vara för handen att snarast möjligt upplåta vissa delar av holmen för stenindustris bedrivande; och utmynnade kollegii ifrågavarande skrivelse i en hemställan i enlighet härmed.

Kungl. Maj:ts
beslut den 29
november
1918.

Vid föredragning av detta ärende den 29 november 1918 har Kungl. Maj:t — jämte det Kungl. Maj:t förklarar sig vilja till riksdagen avlåta proposition rörande upplåtelse till Ericsson av den begärda rätten — i avbidan på riksdagens beslut i ämnet, *dels* bemyndigat länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län att i huvudsaklig överensstämmelse med omnämnda kontraktsförslag samt med iakttagande av vissa ytterligare föreskrifter å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar upprätta preliminärt avtal med Ericsson om upplåtelse av samma rätt, *dels ock* medgiva Ericsson rätt att föranstalta om de förarbeten, som vore erforderliga för upptagandet av stenavverkningen i fråga.

Med stöd härav hade den 21 januari 1919 upprättats ett preliminärt kontrakt med Ericsson, vilket kontrakt med därå den 13 juni samma år vidtagen ändring vore av följande lydelse:

1.

Till stenhuggeriföreståndaren Otto Ferdinand Ericsson upplåtes härmed under fem års tid, räknade från den 1 februari 1919 till den 1 februari 1924, rätt att å kronoholmen Trinnässlan i Kville socken bryta och skeppa granit.

Det område, varå stembrytning får äga rum, finnes utmärkt på en vid ansökningshandlingarna fogad kartskiss och skall så snart ske kan av lantmätare på arrendatorns bekostnad kartläggas.

2.

Stenavverkningen skall så bedrivas, att inga djupa schakt upptagas, utan bottenplanet skall hållas så jämnt som möjligt.

3.

För stenhuggeridriften nödiga bryggor och kajer få av arrendatorn anläggas vid holmens stränder endast å plats, som godkännes av fiskeriintendenten. I övrigt får skrotsten och skärv för beredande av erforderligt utrymme utfyllas vid stranden, dock med villkor att hinder för anläggning med båtar icke förorsakas eller skada eljest uppstår.

Vid arrendetidens slut skall arrendatorn vara skyldig borttaga för rörelsens bedrivande uppförda byggnader och bryggor från de upplåtna områdena.

4.

Rörelsen skall så bedrivas, att skada icke uppstår vare sig för enskilda byggnader eller allmänna anläggningar, och skall arrendatorn vara skyldig ersätta dylik orsakad skada.

5.

Fisket vid Trinnässlan skall fortfarande förbliva fritt för varje svensk undersåte och får icke genom driften skadas.

6.

Såsom ersättning för avverkad sten skall arrendatorn till kronan erlægga en krona per kubikmeter byggnadssten och block, varvid en kubikmeter beräknas hålla en vikt av 2,500 kilogram samt 15 öre för varje kvadratmeter gatsten, och skall avgiften erläggas före den 10 i varje månad för föregående månadens avverkning till landsfiskalen i Kville distrikt, därvid arrendatorn skall till styrkande av den avverkade kvantiteten sten varje gång avlämna räkenskapsutdrag, utvisande den mängd sten, som uppmätts, vilket räkenskapsutdrag skall vara underskrivet och bestyrkt jämväl av den person som verkställt uppmätningen. Dessutom skall arrendatorn vid varje likvid avlämna under edlig förpliktelse avgivna intyg av var och en å Trinnässlan arbetande stenhuggare om myckenheten av den sten, som av honom föregående månad tillverkats.

7.

Stenavverkningsrätten får icke av arrendatorn på annan person överlätas utan därtill erhållet tillstånd.

8.

Därest arrendatorn ordentligt fullgör sina förbindelser enligt detta kontrakt, skall han vid arrendetidens slut hava rätt till arrendets förnyande.

9.

Underlåter arrendatorn att inom föreskriven tid erlægga stadgad stenavverkningsavgift och på föreskrivet sätt verificera densamma, eller ställer han sig i övrigt icke kontraktets föreskrifter till efterrättelse, är kontraktet förverkat, om från kronans sida sådant påyrkas, och arrendatorn skyldig att genast avflytta från holmen.

10.

Som säkerhet för arrendeavgiftens erläggande skall arrendatorn hos Konungens befallningshavande deponera 200 kronor.

Sedermera har emellertid Ericsson anhållit, att det med honom upprättade stenavverkningskontraktet måtte få överlätas på granitaktiebolaget Georg Lüttensee i Strömstad, till stöd för vilken ansökning Ericsson anfört, att han, som på anordningar för stenavverkning å holmen Trinnässlan nedlagt sitt till omkring 5,000 kronor uppgående kapital, råkat i ekonomiska svårigheter och gjort förluster samt på grund härav och till undvikande av ytterligare förluster trätt i underhandlingar med omförmälda bolag, om att detsamma skulle övertaga rörelsen i fråga och anställa Ericsson såsom förman vid stenhuggeriet. Enligt en vid ansökningen fogad skrift har bolaget förklarat sig vilja övertaga kontraktet samt ersätta Ericsson utlagda omkostnader och anställa honom i sin tjänst.

Nyssnämnda av Ericsson gjorda ansökning har tillstyrkts av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt kammarkollegium.

*Kungl. Maj:ts
beslut den 24
oktober 1919.*

Med anledning härav har Kungl. Maj:t enligt beslut den 24 oktober 1919 dels medgivit, att berörda den 21 januari 1919 preliminärt upprättade kontrakt angående stenbrytning å Trinnässlan med däri den 13 juni 1919 gjord ändring finge, under förbehåll av riksdagens samtycke till upplåtelsen i fråga, överlätas på granitaktiebolaget Georg Lütterssee, dels ock bemyndigat länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar godkänna överlåtelsen, dock att därvid skulle fästas de villkor, länsstyrelsen kunde finna erforderliga för att ändamålet med den till Ericsson gjorda upplåtelsen icke förfelades.

*Departementets
chefen.*

Den i ärendet förebragta utredningen giver vid handen, att riksdagens bifall erfordras för upplåtelse av nyttjanderätt till ifrågavarande holme. Motivet för det av rikets ständer i ovanberörda skrivelse av den 15 februari 1845 fattade beslut synes vara att försäljning eller upp-

låtelse av de i skrivelsen avsedda holmar och skär kunde bliva skadlig för fiskerinäringen samt att samma holmar och skär skulle kunna vara behövlige för kustförsvarets, lotsstatens eller tullverkets behov. Enligt vad kammarkollegium såsom ovan nämnts inhämtat, är ifrågavarande holme ej erforderlig för något försvarets eller lotsverkets ändamål och för tullverket torde densamma sakna betydelse. Genom de i kontraktet intagna bestämmelserna synes vidare varje intrång å fiskerinäringen vara uteslutet. Vid ärendets föredragning den 29 november 1918 ansåg jag en upplåtelse av rätt till stenavverkning å ifrågavarande holme vara av viss betydelse, då härigenom, om ock i ringa mån, den rådande arbetslösheten bland stenhuggeriarbetarna minskades.

Då sedermera Ericsson visat sig vara oförmögen att driva den av honom planerade rörelsen, ansåg jag vid ärendets föredragning den 24 oktober 1919 vägande skäl tala för avverkningskontraktets överlåtelse å aktiebolaget Georg Lüttensec. Härigenom komme det avsedda ändamålet med upplåtelsen att tillgodoses.

Då det icke är uteslutet, att ifrågavarande rätt till stenavverkning å Trinnässlan kan komma att begäras överlåten å ytterligare någon enskild person eller företag och ärendet icke lämpligen torde böra vidare dragas under riksdagens prövning, lärer riksdagens medgivande böra inhämtas därtill, att stenavverkning å nämnda kronoholme må äga rum, efter Kungl. Maj:ts beprövande.

På grund av vad jag sålunda anfört, får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att upplåtelse av rätt till stenavverkning å kronoholmen Trinnässlan i Kville socken inom Göteborgs och Bohus län må efter Kungl. Maj:ts beprövande äga rum.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall, och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse bil. litt... vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Hellenius.